

Gledališče – ritual za vzgojo lepega

Pogovor z Eleno Volpi Na Zlati paličici nagrajena igralka, ki je življenje posvetila ustvarjanju lutk in lutkovni pripovedi

Na pravkar končanem festivalu *Zlata paličica* je za lutkovno miniaturo *Janček Ježek* prejela nagrado za inovativen pristop k ustvarjanju lutk in lutkovne pripovedi. Tri leta je zaposlena v Lutkovnem gledališču Maribor, v Prago, kjer je na DAMU diplomirala iz igre na katedri za alternativno in lutkovno gledališče, pa se vrača na doktorski študij.

TINA LEŠNIČAR

Znanje ste nabirali na Češkem – v deželi lutk, na akademiji za gledališko umetnost (DAMU), na kateri je posebna katedra za lutkarstvo. Pri nas podobnega študija ni.

Lahko rečem le to, da pri nas, v Sloveniji, ne manjka talentov. Po mojem mnenju so ravno zato, ker katedre za lutkarstvo ni, igralci z AGRFT, ki se usmerijo na to področje, zelo inovativni. Problem je bolj v splošni mentaliteti. Potrebujemo režiserje in dramaturge, ki bodo znali razmišljati o novih načinih in smereh lutkarstva. Novo generacijo s svežimi idejami, ki bi popeljale gledališče naprej.

Vas moti prepričanje, da so lutkovne predstave za otroke 'pomanjšane' predstave za odrasle in od ustvarjalcev zato zahtevajo polovičen angažma?

Na šoli nismo ločili med predstavami za odrasle, mladino in otroke. Učili smo se delati predstave. Profesori so vedno vprašali, zakaj si v predstavo vključil lutke. Moral si jasno razložiti uporabo določenega medija. Ali lutke uporabljaš, ker je to otrokom zabavno, ali zato, ker hočeš doseči določen umetniški učinek na simbolni, pomenski ravni. Res pa je, da so lutke tržna niša in zato na žalost lahko nastane veliko povprečnih, površno narejenih predstav.

Morajo biti predstave za otroke poučne, didaktične?

Na to vprašanje lahko odgovorim s primerom predstave, ki smo jo ustvarili s sošolci z DAMU. Predstava *Vprašaj, zakaj* pripoveduje o fantku, ki ga vse zanima, a starši nimajo časa za odgovore. Zato mu na vprašanja odgovarja njegov domači ljubljencek, hrček. Zakaj je smrt, zakaj smo fantki in punčke različni, kaj je to čas ... Kot nekakšen google, so rekli po predstavi novinarji.

Elena Volpi v lutkovni miniaturo *Janček Ježek* FOTO LUTKOVNO GLEDALIŠČE MARIBOR

In ravno to je bistvo gledališča, nenehno se moramo spraševati. V trenutku, ko začnem dajati odgovore, pa ne gre več za gledališče, temveč postanemo vzgojna ustanova.

Vzgojni moment, ki naj bi bil del vsake predstave za otroke, se ne nanaša na pravila bontona itd., ampak na spoznanje, kaj je lepota. Gledališče vzgaja kvečjemu čut za ustvarjalnost. Pomembno je, da otroke navdihneš s tem, kar si naredil v

predstavi, da dobijo željo, da bi tudi sami kaj ustvarili. Umetnost ti da predvsem lepoto, ni vse v informacijah in podatkih. Včasih pozabimo, da gledališče ni samo prostor učenja, ampak je lahko samo prijetno preživet prosti čas s starši in vrstniki. In kaj je s tem narobe?

Kako je z upoštevanjem psihološke razvojne stopnje? Predstave za otroke so označene s starostno

primernostjo 3+, 5+, mladinska predstava ...

Prepričana sem, da moraš otroku ponuditi stvari, ki so nekoliko bolj zahtevne, kot jih zmore razumeti. Gledališče je idealno v tem, da vsebine, ki jim otroci psihološko še niso kos, predstavi tako, da vzbudi neko čustvo. Poleg tega otroci potrebujejo neki ritual, da se umirijo in začnejo sprejemati sporočila. Seveda so vsebine, teme in zgodbe, ki

bolj zanimajo eno starostno skupino kot drugo. Petletnike zanimajo odnosi s prijatelji, mlajši od njih pa dojemajo odnose in svet skozi mamico in očka. To jim ponudiš, toda ponudiš jim tudi še kaj. Otroci, posebej najmlajši, srkajo vase vse, brez razlik. Nimajo selekcije, zato je pomembno, kaj jim ponudiš. Po eni strani je zelo lahko dobiti njihovo pozornost in tu pride do izraza moralna in ustvarjalna odgovornost.

Je uspešnost določene predstave lahko merilo kakovosti?

Niti ne. Nekatere predstave so priljubljene, ker otroke navdušijo s hrupno glasbo in intenzivnimi barvami. Zmoten je občutek, ki je v današnjem svetu še posebej poudarjen, da moramo otroka nenehno motivirati, zabavati, animirati in polniti njegov imaginarni prostor. Otrok potrebuje samo iskren odnos in ko ga vzpostaviš, to začuti

»Potrebujemo režiserje in dramaturge, ki bodo znali razmišljati o novih načinih in smereh lutkarstva. Novo generacijo s svežimi idejami, ki bi popeljale gledališče naprej.«

in sprejme atmosfero in sporočilo. Zato se mi zdita pomembni predvsem čustvena komponenta predstave in zgodba. Zame je uspeh, da gre otrok iz gledališča in o tej zgodbi pripoveduje naprej ali jo doma poustvari po svoje.

Ravno s tem se ukvarjate v doktorski disertaciji.

Ob vsem tem razpravljanju, kaj lahko otrok gleda, česa ne sme in kaj ga zanima na določeni starostni stopnji, sem dobila idejo za raziskavo o tem, kaj ga dejansko zanima in kaj občuti ob tem. O tem se je pred tridesetimi leti, ko se je na češki lutkarski sceni dogajala avantgarda z Josefom Krofto na čelu, veliko pisalo. Zanimalo me je, kako je s tem danes.

Skozi predstavo *Janček Ježek* sem si zamislila 'eksperiment', ki je potekal na delavnici na Debelem rtiču, kamor hodijo na počitnice otroci iz vse Slovenije. Skozi igro, risbe, pogovor in ustvarjanje z glino sem poskušala ugotoviti, kaj jih je pritegnilo, kaj so si zapomnili, opazili in česa ne. Saj se v gledališču nimaš priložnosti pogovoriti po predstavi.

Pri raziskavi izhajam iz predpostavke, da so otroci že po naravi nagnjeni k načinu razmišljanja, ki je podoben filozofiji. To jim pomaga razumeti svet in nove stvari. Tak način razmišljanja moramo spodbujati, ne pa da otroke držimo na ravni, za katero mislimo, da so ji dorasli. Zmorejo veliko več kot to. Ugotovila sem tudi, da je pomembno, da tudi otroci pripovedujejo zgodbe. Radi poslušajo, radi pa tudi pripovedujejo svoje zgodbe in zato potrebujejo poslušalce.

Zakaj so lutke pravi medij za stik z otroki?

Lutka je poetičen medij. Z materalom ustvarjaš simbole in skoznje govoriš. Včasih lahko z njo poveš več kot s telesom in besedo. Tak primer je umiranje na odru. Ko lutka obleži, je mrtva bolj kot karkoli drugega. Zdi se, da se otroci lažje povežejo z lutko kot z igralcem, ki je zanje tujec. Personaliziranje neživih igrač je konec koncev del njihove vsakdanje igre. Na delavnici sem naredila poskus, ali se otroci zavedajo, da so lutke le nežive stvari, in sem jih spraševala, kaj mora igralec narediti, da lutka oživi. A sem odnehala, ko mi je štiriletna deklica odgovorila: 'Dati ji mora ljubezen.'